

Különfélék.

A marosvásárhelyi unitárius leányegyházat november hó 17 én alakították át anyaegyházzá, mely alkalommal a maros-szt.-királyi lelkes Kelemen Albert esperes ünnepélyesen beiktattatott. Az ünnepély fényét emelte Főt. Ferencz József püspök ur megjelenése, ki a beiktatást végezte. Ez alkalomból egyik jelenlevő barátunktól a következő sorokat közöljük: Nem hallgathatjuk el egyházi életünk ez örvendestes mozzanatát minden reflexio nélkül. Az ilyen s ehhez hasonló eseményeknek mélyebb jelentőségük van vallási szempontból, semhogy mint napi eseményt egyszerűen constatálhatnók. Mi úgy fogjuk fel a marosvásárhelyi egyház ez ünnepélyét, mint egy hosszú, csöndben s annál nagyobb, annál intenzívebb erővel fejlődött szellemi mozgalomnak befejező actusát, melyben az eszme kiengesztelő és a lelkeket kielégítő győzelemre jutott. Lehetetlen annak a valláserkölcsi életre kiható nagy jelentőségét el nem ismernünk. E szükségletet régóta érezzük; régóta keresték a megvalósítás, a kielégítés módozatait és eszközeit. S most már végre teljesült e vágy. A lelki szomjat érezők felidülhetnek. S a tény annál nagyobb fontosságu, mert a korszellem áramlata, ha ilyenemü mozgalmaknak nem ártalmas és veszedelmes is, de egyáltalában nem kedvező. Örömrünk annál nagyobb, mert látjuk, hogy a gondolkodás, érzés és cselekvés mai átlagos, mondhatni egyformásított világában vannak még felemelkedett lelkek, szívek, melyek vallásos szükségleteket tényleg éreznek s azokkal szemben nem közönyösek, hanem kielégítésökre minden módon, akadályokkal küzködve is törekednek. Beiktatott lelkes egészen helyesen érezte ki e gondolatok fontosságát s ezért hirdette Pál apostollal, hogy szívvel hiszünk az igazságra. S ezért üdvözljük a szellemnek emez új állandó otthonát.

Papi fizetések Amerikában. Dr. Hall, amerikai híres hitszónoknak évi rendes fizetése nem kevesebb, mint 177.000 dollár. Ehez jönnek még a rendkívüli jövedelmek. Az Egyesült Államok milliomasinál a jó tonushoz tartozik, hogy magukat vele eskettessék, gyermekeiket vele kereszteltessék és az is a jó tonus kifolyása, hogy minden ily szolgálatért 100 dollárt fizessenek. Valamivel kevesebb a fizetése

dr. Morgan Dixnek, 6 ugyanis évenként 50.000 dollárt kap. De e mellett, mint az egyházközség javainak felügyelője, még több ezer dollárral díjaztatik. Apróbb bevételei és ajándékok mintegy negyedmillióra mennek fel.

Az ev. ref. theologiai facultás Kolozsvárt nov. 3-án nagy ünnepélyességgel nyitattott meg. Különböző hatóságok, testületek képviselői mellett jelen voltak az ünnepélyen a közokt.-ügyi minster és államtitkár s az összes reformátusokat képviselő konvent. Református afiai igazi örömmel és lelkesedéssel voltak eltelve e magasabb intézet felállításán. Az épület a felszereléssel együtt mintegy 200.000 frtba került, évi szükséglete pedig 32.000 frtban állapítottott meg. A facultás tanárai: Kenessey Béla igazgató, az újszövetségi írásmagyarázatra; Molnár Albert a gyakorlati theologiára, Nagy Károly a hittanra, Keskeméthy István az ó-szövetségi írásmagyarázatra, Pokoly József az egyháztörténelemre. Az intézet a theol. tanulókon kívül benlakást és segílyt ad tanári pályára készülő növendékeknek is. A megnyitáskor volt 31 theol. és 37 tanárképezdei növendék. Az ünnepélyt az intézet megalotója, Szász Domokos püspöknek adott fáklyás zene zárta be.

A dunántuli ev. ág. egyházkerület püspökévé az öregsége miatt lemondott Karsay helyébe *Gyurútz Ferencz* pápai lelkész választatott meg, kit dec. 10-én Győrött hivatalába ünnepélyesen be is iktattak.

Statistika. Magyarországon 1892-ben az elhalálozás átlaga 35 volt, míg az Egyesült Államokban 19·9, Norvégiában pedig csak 17·7. A házasságkötésre legelől jön az Egyesült Államok 18·5, azután Magyarország 18·4 és leghátul Irország 9·3. A születésekre nézve legelső Magyarország 40, azután következnek Ausztria és Olaszország 36 Anglia 30, az Egyesült Államok 24·9, legkedvezőtlenebb volt a születések száma Franciaországban 22·4.

A régi olympiai játékok felújittatnak Görögországban. 1896. ápril 6-ikára van kitüzve az első olympiai játék s tart három hétig. A megjelent terv szerint lesznek versenyek futásból, ugrásból, birkozásból, emelésből, golyóvetésből s más athletikai játékokból és lófuttatásból. A futásversenyek hossza 100 métertől 1500-ig terjed. De lesz egy verseny Marothontól Athenae-ig, melyben 42.000 métert kell fufni. Mindezek a versenyek, kivéve a Marathon és Athenae közöttieket, Athenaeben a nagy Panathenaia pályatéren fognak megtartatni, mely csaknem a régi pályatér helyén van, de nagyobbbitva, úgy bogy 70.000 nézőt befogadhat. Ez 800.000 drachmába, körülbelől 260.000 forintba került. E költséget egy epirusi gazdag görög, Evaros György fedezte, kiről azt mondják, hogy harmincz milliónyi vagyon felett rendelkezik,

melynek nagyobb részét Egyiptomban szerezte. Az ülőhely három első sora mind pentelicusi márvány, melyet most is oly bőven kapnak, mint Perikles korában. A Marathon és Athenae közötti versenynyel azokat a régi futókat akarják utánozni, kik megvitték a marathoni győzelem hírét Athenaebe. Lesznek újabbkori játékok is, kifutó, cricket, lawntennis, kerékpár- és csónak-verseny. Méltó és érdekes hozzáadás lesz e játékönnephez a régi görög drámáknak és vigjátékoknak, valamint újkoriaknak is előadása, melyben Európa legjobb színészei vesznek részt.

Mysteriumok. Vannak mysteriumok, melyek valódiak és vannak, melyek mesterségesek, csináltak. A tudománynak egy ágában sem haladhatunk messze a nélkül, hogy ne érkezzünk a megismerhetlenhez. A mysterium vagy félelmet, vagy kíváncsiságot ébreszthet. Az emberi szellemnek e fogékonysága hozta létre a mysteriumgyártást, mint a hatalom és befolyás eszközeit. A bűvésznél ez üzlet. Leleményessége, ügyessége kijátsza az érzéseket. Az ily mysterium természetesen mesterséges. Olyan valami, a mi nem tartozik a tárgyhoz, de rá van vetve. Nem természetes köd a mezőn, hanem erdei tűz, melyet valaki gyújtott s melyet legjobb eloltani. A mesterséges mysterium: egyszerűen a kíváncsiságot felkelteni, vagyis a levegőt füsttel és köddel tölteni be.

A vallásban is vannak, kik a mysteriummal kereskednek és portékáiknak nagy része mesterséges, nem valódi. Mikor az ember a világegyetemre tekint, oly mysteriumokkal találkozik, melyek tudományát és tehetségeit túlhaladják. De vannak mysteriumok, melyeket maga az ember csinált. Simon magus, ki varázslataival a népet bámulatba ejtette, nem az egyedüli, a ki mysteriumokat gyártott. Az a feltétel, hogy egy darab fában, ha az a keresztből van véve, a szentek csontjában, a martYROK ruhájában mysteriosus erő van, ezereknek tiszteletét biztosította. De mindezeknek a legkisebb közük sincs a valláshoz, mint olyanhoz, nem szükségesek annak lételére nézve, sőt inkább akadályok.

Vannak csinált mysteriumok a theologiában is. Csináltak mesterséges áldozatot; tömjént gyújtottak, füstöt bocsátottak fel láng helyett. Mesterséges tanokat vittek be hamis felvételekre alapítva. A leg egyszerűbb dolgokat üres szóhalmazzal fedték be. Egész könyvtárak irattak a háromság és Krisztus kettős természete mysteriumairól, melyek embercsinálta mysteriumok. Jézus vallása egyszerű, szép, tiszta, erkölcsi volt. Jézus nem szerette, hogy őt csodatevőnek, varázslónak tartsák, de nem kerülhette ki, hogy azután természete egyszerűségére mesterséges mysteriumot ne vonjanak. S a ki a legtermészetesebb volt, mesterséges lényt csináltak belőle, kettős természettel, mi felett száz

évekig veszekedtek a hittudósok, kik azt gondolták az ő küldetésüknek, hogy a világot meg kell szabadítani a feltételezett büntől. Könnyű történelmileg látni, hogy sok ebből miért történt, de azt már bajos érteni, hogy miért kellene ennek folytatódni. Vissza kell menni Jézushoz, hogy megtaláltassék a mesterséges helyett a valódi Jézus.

Parker Tivadar munkái és hatása iránt mind nagyobb és őszintébb elismerés nyilvánul. „Hitszónokok a magasabb kritika előtt“ cz. tanulmányában A. D. White ezt írja: Nagyon értékesek amaz értekezései, melyeket fontos vallási és politikai kérdésekről az északi nagyobb városokban tartott, de legmaradandóbb munkája, hogy világosságot vetett a szentírásra és a mostani mozgalomnak egyik előfutója volt nemcsak az Egyesült Államokban, hanem az egész keresztény világban. Alighogy az iskolát elhagyta, lefordította De Wettenek „Az ó-testamentomba bevezetését“, mely sok gondolkozó emberre tett benyomást. 1841-ben „A kereszténység muló és maradandó eleméről“ tartott beszéde jelöli az ő nagy egyéni pályájának kezdetét. Beszédei, felolvasásai, „A vallásra tartozó dolgokról való értekezése“ nagyon növelték befolyását. Mély vallásos kedély volt és erős vallásos befolyást gyakorolt közönségére. Jutalmát megkapta. A mily szép és nemes volt élete és életmunkássága, éppen annyira félték tőle. Mikor egyszer beteg volt, az egyik orthodox templomban azért imádkoztak, hogy az Isten szabadítsa meg legnagyobb ellenségüktől, vegye el őt a föld színéről. De ő kitartó és bátor volt és a férfiaknak és nőknek ama nagy sokasága, mely Bostonban és más városokban körüle sereglett, terjesztette eszméit. Sorsa megható. Telve hittel és reménnyel, de megtörve idő előtt a munkától, ment Olaszországba és meghalt ott az Egyesült Államok legsötétebb korszakában, a mikor az államban a rabszolgaság és az egyházban a régi orthodoxia látszott teljesen diadalmaskodni. Csakis a Mózes halála, mikor az ígéret földére benézhetett, látszik a Parker halálához hasonlónak, mely Lincoln elnökké választása és „A tanulmányok és szemlék“ közzététele előtt mintegy hat hónappal következett be.

„Az unitárius történetírás legujabb remeke“ czimen révész Kálmántól egy füzet jelent meg néhány megjegyzésképp Kanyaró Ferencz „Unitárius történetírás és Kálvínorthodoxia“ czimű munkájára. Nem szólunk a fenforgó vitához, nem teszszük mérlegre a füzetet, nem latoljuk, hogy mint feleletnek mi sulya van. Nem szólunk arról sem, hogy a befejezésben általán az unitáriusok ellen fordul és azt akarja bizonyítani, hogy az unitáriusok nem protentstánsok. Nem most írja ezt Révész Kálmán először és hisszük, hogy nem is utolszor. Az ő álláspontja mellett, mely a protestantizmus benső elvét teljesen mellőzi,

az unitáriusoknak sohasem is lehet kilátásuk arra, hogy protestánsoknak tekintessenek. De e kitüntetést ők nem is kívánják. Ily álláspont-ról legszabadelvűbb törekvéseik is, mint a „Protestáns Egylet“ megalakításakor tett felszólalások, csak félremagyaráztatnak. Ily állásponton azt se lehet soha megérteni, hogy a socinianismus és unitarismus nem egy, hanem köztük némi különbség is van. Nem azt sem, hogy a protestáns név használata ellen tiltakozni is lehet, a mikor az világosan felekezeti irányt rejt maga alatt. Ily állásponton sok, nagyon sok dolog érthetetlen. De mindezekről nem szólunk. Hanem ahhoz már igenis van szavunk, hogy az unitáriusok maguk protestáns voltukat csakis a Baldácsy alapítvány létrejötte óta ismerik el: „Jó minékünk itt lakni — mondák, — csináljunk három hajlékot.“ Igy! No hát, ez a szent szavakba kiöntött epe minden történelmi forrást nélkülöz. Annak nem felelnek meg tények, valóság. Meg kell nézni vallási könyveinket, melyek ellenkezőt bizonyítanak. Hogy mennyire nem felelnek meg, magának a füzetnek egyik lapja is mutatja, mely szerint azok az unitárius férfiak, kik a „Prot. Egylet“ alakuló gyűlésén (1871) jelen voltak, mindamelllett, hogy a „Reformegylet“ elnevezést pártolták, kijelentették, „hogy protestánsoknak tartják magokat.“ De hijával van az még egyének is. Hát azt gondolja Révész ur, hogy ha Ballagi az unitáriusokat 1872-ben nem iktatja bé a protestáns tiszti névtárba, 1876-ban csakugyan kimaradnak a Baldácsy alapítványból, azt gondolja Révész ur, hogy Br. Baldácsy a reformátusoknak, ág. hitvallásuaknak és unitáriusoknak a Protestáns nevéért, mint olyanért tette alapítványát, és nem azért, a mit a név alatt bennük a hazára, a nemzetre nézve látott?! Ne akarjon Révész ur ott is itélni, hol az itéletet a Magasabb Bíró magának tartotta fenn; ne akarjon itélni, mikor így látszik a Baldácsy alapítványt is megítélni.

A névmagyarosítás eszközlésére Budapesten több év óta egy társaság munkál. *Telkes Simon*, a társaság fáradhatlan elnöke most külön felhívásban sürgeti a nevek magyarosítását.

Pap Gábor a dunántuli ref. egyházkerület püspöke, az egyházpolitikai törvények egyik legbuzgóbb harczosa nov. 2-án meghalt, 72 éves korában. Halála veszteség nemcsak a ref. egyházra, hanem általán a közéletre nézve is. Iránya szabadelvű, érzülete keresztényi. Egyike volt azoknak a jellemeknek, melyek a mi földünkön születnek, melyeknek vonásai, fenkölt gondolkozás, keresztény erények és lángoló hazaszeretet. — *Kerekes Sámuel* marosvásárhelyi polgári iskolai tanár, a „Maros Vidék“ szerkesztője, meghalt 48 éves korában. Részvétellel jegyezzük fel halálát. Székelykereszturi zsinatunkon minket is részesített verses köszöntőben, miről országszerte ismeretes volt.

Gyászhirek. Özv. Nagyajtai Kriza Jánosné sz. Fűzi Borbára unitárius püspökné, a kolozsvári jótékony nőegylet alelnöke életének 78-ik, özvegységének 20-ik évében, dec. 2-án jobblétre szenderült. A jeles nő életét és érdemeit a fennebb közölt ima méltányolja. Az elhunytban szerkesztő-társunk Kovács János anyósát gyászolja, s unokák és nagyszámu rokonság őrzi emlékét. — S éppen most következett bé halála egy másik püspöki özvegynek, Aranyosrákosi Székely Sándorné, szül. Hincz Zsuzsánnának is, ki dec. 16-án nyugodott el életének 85-ik özvegységének 43-ik évében. Halálát első sorban Gyulay László, nyugalmazott városi főpénztárnok, kinek az elhunyt nagynénje volt és számos rokonság fájlalja. Kegyeletünk kifejezéseül a koporsójánál mondott imát a jövő füzetben közöljük. — Dániel Lajos, vargyasi földbirtokos, egyh. tanácsost fájdalmas csapás találta. Elvesztette ifju szép nejét Pálffy Mártthát, gyermekeinek szerető édes anyját. A haláleset egyházunk két kiváló családját a Daniel és Pálffy családokat borította gyászba. — Dr. Barabás Abel temesvári főreáliskolai tanár érzékeny veszteséget szenvedett, fiának Barabás Ferikének halálában, ki hosszas szenvedés után 8 éves korában hunyt el.

Értesítés. Benke István sepsi-szt-györgyi ref. koll. tanár tisztelettel értesíti, a kiket illet, hogy „Isten országának“ III. kötete meg fog jelenni. Ez a mű Buxton Vilmosnak, London egyik külvárosi papjának, leginkább természetrajzi textusok alapján készült ifjusági beszédeit tartalmazza. E beszédek nemcsak gyermekeknek és ifjaknak, hanem bármilyen közönség, intelligentia és nép előtt is elmondhatók, illetőleg ezek a beszédek bő anyagul szolgálhatnak sok beszéd szerkesztéséhez, különösen a biblia tanítása és megértése szempontjából. A beszédek címei ezek: 1. A kis gyermekek örözdöink lehetnek. (Ezs. 11, 6.) 2. Az oroszlán és a bárány. (I. Pét. V. 8, Ján. 1, 36.) 3. A kigyó és a galamb. (Jel. 12, 9., Mát. 10, 16.) 4. A farkasok. (Mát. 7, 15.) 5. A rókák. (Enek 2, 15.) 6. A veréb és a fecske. (Zsolt. 84, 3.) 7. A négy apró állat (Péld. 30, 24.) 8. Saszárnyak (Ezs. 11., 31.) 9. A pálmafa tanításai. (Jel. 7., 9.) 10. A galagonya király (Bir. 9., 14.) 11. A mit a czedrusfa beszél. (Ezék. 31., 8.) 12. A mit a czedrusfa látott. (Enek. 1., 17.) 13. A kövek is beszélnek (Hab. 2, 11.) 14. A műhely. (Ján. 6., 20.) 15. A Jézusért (II. Kor. 4., 5.) A kötet ára postai bérmentes szétküldéssel egy forint.

Tompa Mihály „Reliquiák“ 2 kötetben előfizetési ára 3 frt. Megrendelhető Ferenczi B. protestáns egyházirodalmi könyvkiadóhivatalában Miskolczon

Előfizetésre felhívások. Rédiger Géza, folyóiratunk jeles munkatársa előfizetést hirdet *Jóslat* cz. drámájára, mely januárban jelenik meg s ára 1 frt lesz.

Kádár József, Deés város történetirója megírta „Szolnok-Dobokavármegye nevelés- és oktatásügyének történetét a legrégebb időkől napjainkig. Ez uttörő munka előfizetési ára 2 frt.

Jótékonyág. Éppen most értesülünk, hogy Br. P. Horváth Kálmán főgondnok a karácsoni ünnep alkalmából 150 frtot adott át Főt. Ferencz József püspök urnak jótékony célra. A nemes bárónak e szép tette önmagát dicséri. Ker. Magvető számára 30 frt; Unitár. Közlöny 30 frt. kolozsvári ekkla szegényei 40 frt, tordai 20 frt. sz.-kereszturi 10 frt. sepsi-szt-györgyi ekkl.-ban egy tanuló 10 frt. helybeli rongyos egylet 10 frt.

Olvasóinkhoz.

A közelgő újév alkalmából szeretettel üdvözöljük szives olvasóinkat. És meg vagyunk győződve, hogy üdvözlésünket hasonló szeretettel fogják viszonzni. Az a viszony, mely minket egyházunk szellemi érdekeiben összeköt, feljogosít erre. Ennek a viszonynak minél bensőbb ápolását kérjük a jövőre is. A magunk részéről igyekszünk mindent megtenni, a mi által folyóiratunk értékét emelhetjük, igyekszünk tartalmát növelni, keretét szélesíteni és jövőben más munkák mellett alkalmas szépirodalmi dolgozatokat is fogunk közölni. Ebben a munkában segítenek, a kik folyóiratunknak eddig is belső dolgozótársai voltak, s a kiket most *Kanyaró Ferencz, dr. Gál Kelemen* és *Gálfy Lőrincz* barátaink személyében néven is megnevezünk, a kik mint főmunkatársak fognak velünk együtt még fokozottabb mértékben munkálni. Ehez a törekvéshez kérjük olvasóinknak minél nagyobb mérvű támogatását, hogy a közös célzt annál sikeresebben szolgálhassuk.

A pártoló és előfizetési díjakat január végéig kérjük beküldeni.

Boldog új évet!

A SZERKESZTŐSÉG.

Aranykönyv.

NYILVÁNOS KÖSZÖNET.

Tkts Csegezy Lajos köjegyző úr és kedves neje Komjátszegi Róza ur-asszony, elhunyt felejthetetlen leányuk, Vilma emlékére azon alkalomból, hogy a szeretett leánynak 1894-ben kellett volna confirmálni — egy becses urasztali abroszt és ehhez való hat kis asztalkendő-t ajándékoztak az ar.-rákosi szt. ekklesiának oly feltétel mellett, hogy ezek csakis confirmatiói urvacsora-vétel alkalmával használtassanak.

Midőn ezen kegyes adományért a szt. ekklesia nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk, kívánjuk, hogy a bánatos szülők találjanak vigaszt azon hitben, melynek könyve mondja: *nem halt meg a leányzó, hanem csak aluszik.*

Tkts Komjátszegi Pál ur, ny. szbiró a maga és elhunyt szeretett neje Csegezi Pálfi Zsuzsánna nevére és emlékére „Urvacsorai kenyér- és boralap biztosítása” czimén 50 (ötven) forint alapítványt tett oly módon, hogy midőn ezen alaptőke kamatjával annyira növekedik, abból évenként urvacsorai kenyér és bor szereztessék, igérvén, hogy miként eddig több évtől fogva adta, adni fogja addig is a kenyeret és bort.

A vallás oltárára tett ezen nagybecsű alapítványért a hitbuzgó alapítványért a hitbuzgó alapítványozó urnak midőn e helyen is hálás köszönetet mondunk, kívánjuk, hogy elhunyt kegyes lelkű nejeinek emléke legyen áldott a mi gyülekezetünkben mindörökké!

Ar.-Rákos, 1896. november 25.

PÁLFI DÉNES, gondnok.

LÉTAI MÁTÉ, lelkész.